

Interview met mr. Martin Berendse

Door: Max Beekhuis, Algemeen Directeur Doxis en Laurens Verbeek, Directeur Operations Doxis

Als 'key note speaker' op de KVAN¹-studiedagen heeft mr. Martin Berendse, de (kers)verse Directeur van het Nationaal Archief en toekomstige Algemene Rijksarchivaris, zijn eerste openbare optreden voor het archiefveld achter de rug (juni 2008). Daarbij heeft hij, zo stellen de aanwezigen, 'van zich laten horen' door 8 stellingen over de thema's 'zichtbaarheid', 'good governance' en 'bestel en professionaliteit' symbolisch op de deur van de Lutherse kerk in Utrecht te nagelen. Vlak voor dit eerste openbare optreden toonde Martin Berendse zich bereid een gesprek met Doxis aan te gaan over ideeën, richtingen en ons aller vakgebied.

Mr. Martin Berendse

¹Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland, www.kvan.nl.

Postbus 51, Postbus 52 en Postbus 53 ....

Omslag
artikel.

Op ons aangeven dat wij het willen hebben over zijn verschillende rollen, Directeur Nationaal Archief, Algemene Rijksarchivaris en adviseur van de minister, is Martin heel duidelijk: "Alle rollen worden vervuld in onderlinge samenhang, verschil maken tussen de rollen of, zoals is gesuggereerd, de rollen uit elkaar trekken, is niet aan de orde. Daarnaast vervul ik die rollen als rijksambtenaar, onder directe ministeriële verantwoordelijkheid. Dat is ook de reden waarom ik als Directeur van het Nationaal Archief geen lid zal worden van een belangenvereniging als BRAIN, omdat dat er toe zou leiden dat ik het mede door mijzelf geëntameerde overheidsbeleid zou moeten beoordelen. Dat kan dus niet."

Dat gezegd hebbende, ontpopt zich een ontspannen gesprek waarin een reeks aan onderwerpen de revue passeert. Zoals de rol van het archiefwezen, de betekenis, de selectie en het cultureel ondernemerschap.

Eerst maar eens de rol van de Rijksarchiefdienst. In het perspectief van de samenleving geplaatst, is Martin daar heel helder in: "Het Nationaal Archief is als agentschap binnen de Rijksdienst een intermediair tussen het bestuur en de burger. Hetgeen niet alleen voor het Nationaal Archief geldt, maar voor het archiefwezen als zodanig. In een democratie is toegang tot informatie een universeel recht voor iedere burger. Het archiefveld speelt daar een essentiële rol in. Als we, op rijksniveau, de voorlichting van bijvoorbeeld Postbus 51 zien als het voorlicht van de overheid, dan is het Nationaal Archief in elk geval het

'achterlicht van het Rijk'. En daarom zou bijvoorbeeld elke beperking op de openbaarheid, op het moment dat archieven worden overgedragen, eigenlijk tot veel meer discussie moeten leiden. Daarin moet het archiefwezen specifiek zijn rol innemen, maar verdient het ook de waardering en de bescherming. Eigenlijk zijn we de Ombudsman op informatiegebied, of nog meer doorgetrokken: de informatieaccountants. Die rol mag het Archiefwezen duidelijker positioneren. Het werk van Müller, Feith en Fruin is één van meest optimistische werken dat ik recentelijk heb gelezen (het gaat er namelijk vanuit dat alle burgers 'diepgravers' zijn), maar de keerzijde is dat het achterliggende instituut onzichtbaar is geworden. Door het uitsluitend leveren van technische toegangen en de klant zelf de antwoorden te laten zoeken, maken we onszelf onzichtbaar. Het is tijd voor een gereactiveerde-actieve openbaarheid."

Dat suggereert dat je de rol van het Nationaal Archief breder ziet dan als hoeder van ons culturele erfgoed?

"Onze rol is waarde toevoegen aan de informatiestromen, dus ook naar de Rijksoverheid. Daar gebeurt heel veel met de voortschrijdende digitalisering, het is allemaal veel beweeglijker geworden. Informatie is een soort stofwolk geworden en er moet een plek zijn waar de essentiële stofdelen neerdalen. En daarvoor moet het wel naar dat punt worden geblazen. En zo zorgen we dat dat universele recht op informatie voor de burger wordt geborgd, door daar actief een rol in te spelen."

Dat laten neerdalen van die stofdelen op de juiste plek, brengt ons op het punt van waardering en selectie. Recentelijk is het rapport over waardering en selectie van de commissie Jeurgens verschenen.² Hoe zit je in deze discussie?

"Het aardige is dat de subjectiviteit weer is teruggebracht in het denken over selectie. In de huidige waarderingssystematiek wordt gezocht naar objectiviteit in het waarden. Met name het PIVOT-denken is daar een exponent van. Het aardige van het rapport van de commissie Jeurgens is dat de subjectiviteit weer teruggebracht wordt in het selectiedenken, een subjectiviteit die met de door de commissie voorgestelde methode wordt geïnstrumentaliseerd. En daarmee spreid je het risico dat altijd verbonden is aan selecteren en vernietigen. In dat licht en in het licht van openbaarheid zou afgevraagd kunnen worden of we in twee fasen moeten blijven denken, voor en na selectie. Er zouden ook drie fasen overwogen kunnen worden. Het dynamische gebruik bij de overheid en de informatieverstrekking daaruit, zeg maar Postbus 51. Het integraal overnemen en integraal in stand houden met het oog op de recht- en bewijszoekende burger, zonder een selectieslag, zeg maar Postbus 52. En uiteindelijk het selecteren met historici om de bronnen van erfgoed vast te leggen, zeg maar Postbus 53..."

De afgelopen jaren hebben we de vorming van RHC's gezien als stimulans voor een doelmatig en efficiënt beheer van het erfgoed. Zijn er ideeën over verdere schaalvergroting, temeer daar geopteerd wordt voor een 'machtiger archiefwezen'? >>

²Gewaardeerd verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingssystematiek voor archieven. Rapport van de commissie Waardering en Selectie (Den Haag, september 2007).

“Lokaal moet gedaan worden wat lokaal moet en gemeenschappelijk moet gedaan worden wat gemeenschappelijk moet. Gemeenschappelijk kan gedacht worden aan de basale zaken, zoals standaarden, maar het lokale moet wel heel duidelijk aan de orde blijven. Er moet een regionale gerichtheid blijven binnen de RHC's. Eigenlijk kan de relatie Rijk – RHC's worden gezien als een franchiseformule, met lokaal en regionaal ondernemerschap. Maar daarbij is het uitgangspunt niet overkoepelen. Overkoepelen gaat altijd over 'Wie heeft het voor het zeggen?'. Dan beter 'onderkoepelen', dat gaat over hoe het allemaal beter geregeld kan worden.”

Je gebruikt de term 'lokaal en regionaal ondernemerschap'?

“Er zou inderdaad meer ruimte moeten ontstaan voor cultureel ondernemerschap in het archiefwezen. Neem het Nationaal Archief, dat is een oase van cultuur in Den Haag, dat moet open, daar moeten mensen naar toe worden getrokken, dat moet een 'place to be' worden. Daar gaan we ook hard voor aan de slag. En dat kan natuurlijk ook lokaal of in de regio.”

Dat is een mooi streven, maar kun je informatie ook vercommercialiseren in termen van ondernemerschap?

“Daarover nadenkend bestaat daar vast en zeker ruimte voor. Het politieke gevoel is dat het gaat om openbare informatie en dus openbare toegankelijkheid voor de burger. Dat stemt ook overeen met

Onze rol is waarde toevoegen aan de informatiestromen

de rol als 'achterlicht van de overheid' of de 'Postbus 52 gedachte'. Dat kan ook worden gezien als een basispakket, geborgd door de overheid, in casu het archiefwezen. Hier zouden pluspakketten aan gekoppeld kunnen worden voor extra verstrekte informatie of onderzoek. Ik sluit niet uit dat we met een business model komen waarin bijvoorbeeld voor 'scanning on demand' moet worden betaald.”

Tot slot nog naar de rol als roerganger van het Nationaal Archief. Je ziet jezelf als vertegenwoordiger van het Rijksbeleid, maar zie je het Nationaal Archief ook als gids voor het archiefwezen?

“De dienst heeft het woord 'Nationaal' in de naam en dat schept verplichtingen. Dat betekent dat er een bredere verantwoordelijkheid genomen moet worden dan alleen het eigen kringetje. Die verantwoordelijkheid moet worden verdiend op basis van autoriteit en imago. Maar dat vergt ook het een en ander. Dat vergt generositeit in die zin dat over belangenconflicten moet worden

heengestapt. Dat vergt heldere keuzes en duidelijke stappen in de veelheid van borden waarop het Nationaal Archief moet schaken. Dat vergt het denken in decennia en het richten waar je op dat moment voor moet staan. In die zin is het Nationaal Archief een gids.” <<